

Sygn. akt VII U 339/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 czerwca 2018 r.

Sąd Rejonowy w Bydgoszczy VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSR Marcin Winczewski

Protokolant: sekr. sądowy Artur Kluskiewicz

po rozpoznaniu w dniu 29 maja 2018 r. w Bydgoszczy

sprawy J. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.

o zwrot świadczenia rehabilitacyjnego

na skutek odwołania J. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w B.

z dnia 20 marca 2018 r., nr (...)

zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ubezpieczony nie jest zobowiązany do zwrotu należnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego za okres od dnia 1 października 2017 r. do dnia 27 października 2017 r.

SSR Marcin Winczewski

Sygn. akt VII U 339/18

UZASADNIENIE

Decyzją nr (...)z dnia 20 marca 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B., na podstawie art. 66 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, art. 84 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych zobowiązał J. K. do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia rehabilitacyjnego z funduszu chorobowego w kwocie 1.293,03 zł za okres od 1 do 27 października 2017 r. W uzasadnieniu wskazano, iż ubezpieczonemu przyznano świadczenie rehabilitacyjne za okres od 1 maja do 27 października 2017 r. W dniu 20 października 2017 r. J. K. złożył wniosek o emeryturę, która została przyznana decyzją z dnia 1 marca 2018 r., od dnia 1 października 2017 r., w związku z czym świadczenie rehabilitacyjne za okres od 1 do 27 października 2017 r. jest nienależne i podlega zwrotowi.

Odwołanie od powyższej decyzji wniósł J. K., domagając się jej zmiany. W uzasadnieniu wskazał, że składając wniosek o emeryturę w dniu 20 października 2017 r. poinformował pracownika ZUS o przysługującym mu prawie do świadczenia rehabilitacyjnego. Cała dokumentacja znajdowała się w ZUS, więc był przekonany, że organ czuwa nad prawidłowością przyznawanych świadczeń.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. wniósł o jego oddalenie, podtrzymując stanowisko wyrażone w uzasadnieniu decyzji.

Sąd ustalił, co następuje:

J. K. był zatrudniony wS. (...) W trakcie zatrudnienia zachorował i z tego tytułu wykorzystał pełen okres zasiłkowy do dnia 30 kwietnia 2017 r. Decyzją z dnia 20 czerwca 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych przyznał i następnie wypłacił ubezpieczonemu świadczenie rehabilitacyjne za okres od 1 maja do 27 października 2017 r. Za okres od 1 do 27 października 2017 r. organ wypłacił J. K. świadczenie z funduszu chorobowego w kwocie 1.293,03 zł, a wypłata nastąpiła jeszcze w październiku 2017 r. W decyzji z dnia 20 czerwca 2017 r. zawarte jest pouczenie o braku prawa do świadczenia rehabilitacyjnego dla osoby uprawnionej do emerytury, jednakże w tym okresie ubezpieczony nie miał ustalonego takiego prawa, ani nawet nie złożył jeszcze właściwego wniosku o emeryturę. J. K. złożył go dopiero w dniu 20 października 2017 r. i wskazał w nim jednoznacznie, iż jest uprawniony do świadczenia rehabilitacyjnego. Ponadto, w trakcie wizyty w siedzibie ZUS dowiadywał się, kiedy może złożyć wniosek o emeryturę, gdyż ma przyznane prawo do świadczenia rehabilitacyjnego do dnia 27 października 2017 r. i został poinformowany, że nie ma to dla niego żadnego znaczenia i może złożyć taki wniosek już w tym dniu. Pozwany, decyzją z dnia 1 marca 2018 r. przyznał mu prawo do emerytury od dnia 1 października 2017 r., a sama decyzja została ubezpieczonemu doręczona właśnie dopiero w marcu 2018 r.

(okoliczności bezsporne, ponadto dowód: wniosek o emeryturę z dnia 20 października 2017 r. – k. 9-13 akt ZUS; decyzja z dnia 1 marca 2018 r. o przyznaniu prawa do emerytury – k. 15-16 akt ZUS; wniosek o świadczenie rehabilitacyjne z dnia 29 maja 2017 r. – k. 5-7 akt ZUS; decyzja z dnia 20 czerwca 2017 r. – k. 8 akt ZUS; przesłuchanie ubezpieczonego – k. 14-15)

Sąd zważył, co następuje:

Powyższy stan faktyczny, zasadniczo bezsporny pomiędzy stronami, Sąd ustalił na podstawie dokumentów znajdujących się w aktach sprawy i aktach ZUS, których prawdziwości i wiarygodności strony nie kwestionowały w toku procesu. Za w pełni wiarygodne Sąd uznał także przesłuchanie ubezpieczonego, albowiem jego zeznania były jasne, konsekwentne, spójne, rzeczowe i korelowały z całokształtem zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Należy zaznaczyć, iż jak słusznie podkreśla się w najnowszym orzecznictwie, sąd ubezpieczeń społecznych nie ma obowiązku prowadzenia postępowania dowodowego z urzędu, a odrębny charakter postępowania nie wyłącza zasady kontradiktoryjności w tych sprawach, w tym ciężaru dowodzenia swych twierdzeń przez ubezpieczonego i pozwanego organ (por. wyroki SN z dnia 8 stycznia 2008 r., I UK 193/07, Lex nr 447681; z dnia 8 lipca 2008 r., II UK 344/07, Lex nr 497701; z dnia 11 lutego 2011 r., II UK 269/10, Lex nr 794791 i z dnia 9 sierpnia 2011 r., I UK 52/11, Lex nr 1084706).

Z wzajemnej relacji między ustawą z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (j.t.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1368 ze zm.; powoływana dalej, jako „ustawa zasiłkowa”), a ustawą z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t.: Dz. U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm.; powoływana dalej, jako „ustawa systemowa”) wynika, że kształtuje się ona co do zasady, jak stosunek między regulacją szczególną, a regulacją ogólną (por. wyrok SN z dnia 8 kwietnia 2004 r., II UK 305/03, OSNAP 2004/22/390). W orzecznictwie nie ma jednakże wątpliwości, że art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej nie stanowi przepisu szczególnego w stosunku do art. 84 ust. 2 ustawy systemowej – w tym znaczeniu, że wyłącza stosowanie tego ostatniego przepisu do nienależnie pobranych świadczeń. Przepis art. 66 ust. 2 ustawy zasiłkowej określa w szczególności sposób zasady potrącenia oraz egzekucji, nie wyłącza natomiast stosowania definicji nienależnie pobranych świadczeń, wynikającej z art. 84 ust. 2 ustawy systemowej (zob. wyroki SN z dnia 17 stycznia 2012 r., I UK 194/11, Lex nr 1227962; z dnia 2 grudnia 2009 r., I UK 174/09, Lex nr 585709; z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 212/13, OSNP 2015/3/40 i z dnia 19 lutego 2014 r., I UK 331/13, OSNP 2015/6/83). Ustawa systemowa w art. 84 ust. 1 przewiduje, że osoba, która pobrała nienależnie świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu, wraz z odsetkami, w wysokości

i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. Stosownie przy tym do art. 84 ust. 2, za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się:

1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania oraz

2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia.

Zgodnie z powołanym przepisem należy odróżnić od siebie świadczenia nienależnie wypłacone przez organ rentowy od nienależnie pobranych. Obowiązkiem zwrotu objęte są wyłącznie świadczenia nienależnie pobrane. Są to świadczenia wypłacone bez podstawy prawnej z elementami odnoszącymi się do woli (stanu świadomości) lub określonego działania (zaniechania) osoby, która nienależnie świadczenie pobrała. Obowiązek zwrotu obejmuje zatem wyłącznie świadczenia pobrane przy udziale złej woli pobierającego, tj. jego świadomości do nieprzysługiwania tego świadczenia w całości lub w części od początku jego pobierania lub w następstwie później zaszłych zdarzeń. Dotyczy to zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach dotyczących braku prawa do pobierania świadczenia, jak i osoby, która uzyskała świadczenie na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego. Świadomość nienależności świadczenia może mieć źródło w pouczeniu udzielonym przez organ rentowy co do okoliczności powodujących konieczność zwrotu świadczenia bądź też może wynikać z zawinionego działania osoby, która spowodowała wypłatę świadczeń.

W przedmiotowej sprawie obowiązek zwrotu pobranych świadczeń pozwany organ wywodził z treści pkt 1 przepisu, nie podnosząc, iż ubezpieczony miałby składać nieprawdziwe zeznania, fałszywe dokumenty albo świadomie wprowadzić go w błąd. Z niekwestionowanej podstawy faktycznej sprawy wynika, że ubezpieczony w okresie od 1 maja do 27 października 2017 r. pobierał świadczenie rehabilitacyjne. Dopiero w dniu 20 października 2017 r. złożył wniosek o emeryturę, w którym jednoznacznie wskazał, iż jest uprawniony do świadczenia rehabilitacyjnego. Pozwany, decyzją z dnia 1 marca 2018 r. przyznał mu prawo do emerytury od dnia 1 października 2017 r., a sama decyzja została ubezpieczonemu doręczona dopiero właśnie w marcu 2018 r.

Z uwagi na następcze przyznanie prawa do emerytury – decyzją z dnia 1 marca 2018 r. – od dnia 1 października 2017 r., ubezpieczonemu nie przysługiwało prawo do świadczenia rehabilitacyjnego (art. 18 ust. 7 ustawy zasiłkowej). Podkreślenia wymaga jednakże ponownie, iż sytuacja taka została ustalona dopiero w dniu 1 marca 2018 r., a w okresie od 1 października 2017 r. zarówno J. K., jak i organ przeświadczeni byli, iż prawo to mu przysługiwało, a świadczenie było wypłacane.

Sytuację o zbliżonym stanie faktycznym rozpoznawał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 2 grudnia 2009 r. (I UK 174/09, Lex nr 585709), wskazując „W orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczącym problematyki zwrotu nienależnie pobranych świadczeń (także na tle niemal analogicznych uregulowań zawartych w uprzednio obowiązujących art. 80 i 81 ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, Dz. U. Nr 3, poz. 6 ze zm., oraz art. 106 i 107 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm., a także aktualnego art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) przyjmuje się, że organ rentowy może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia tylko wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę (wyrok Trybunału Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 maja 1966 r., I TR 49/66, niepublikowany - patrz: B. Gudowska: Ubezpieczenie emerytalno-rentowe w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Warszawa 1993, s. 171). Obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze wiedząc, że mu się nie należy, co dotyczy zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń, jak też tej osoby, która uzyskała świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub dokumentów, albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji ubezpieczeniowej. Wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina świadczeniobiorecy, nie uzasadnia powstania po stronie

osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia (por. wyroki Trybunału Ubezpieczeń Społecznych z dnia 11 stycznia 1966 r., III TR 1492/65, OSPiKA 1967/10/247, z dnia 24 czerwca 1965 r., III TR 86/65 oraz z dnia 19 lipca 1965 r., III TR 2439/64, niepublikowane; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 lipca 1977 r., II UR 5/77, OSNCP 1978/2/37 oraz z dnia 16 lutego 1987 r., II URN 16/87, PiZS 1988/6; wyroki Sądów Apelacyjnych w Krakowie z dnia 11 września 1996 r., III AUr 105/96, OSA 1997/7-8/21 oraz w Białymstoku z dnia 10 listopada 1999 r., III AUa 602/99, OSA 2000/6/29; a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2007 r., I UK 90/0, OSNP 2008/19-20/301). Podstawowym zatem warunkiem uznania, że wypłacone świadczenie podlega zwrotowi w myśl komentowanego przepisu (art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej) jest, po pierwsze, brak prawa do świadczenia oraz, po drugie, świadomość tego osoby przyjmującej to świadczenie, płynąca ze stosownego pouczenia. Obie te przesłanki wystąpić muszą w trakcie pobierania świadczenia, a nie po zaprzestaniu jego wypłaty. Innymi słowy, jeśli w trakcie pobierania świadczenia jest ono "należne", a okoliczności wyłączające do niego prawo, a w konsekwencji wiedza o tym świadczeniobiorcy, wystąpiły post factum, nie ma podstaw do uznania, że należności wypłacone podlegają zwrotowi na podstawie art. 84 ustawy systemowej. Taka zaś sytuacja zaistniała w niniejszej sprawie. Ubezpieczona w trakcie pobierania zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego miała do nich prawo, nie zachodziły bowiem okoliczności wskazane w art. 13 ust. 1 pkt 1 i art. 18 ust. 7 ustawy zasiłkowej. W tym okresie bowiem ubezpieczona nie miała ustalonego prawa do emerytury. Dopiero wsteczne przyznanie emerytury wyrokiem Sądu Apelacyjnego, także za okres obejmujący pobieranie tych świadczeń i to już po zaprzestaniu ich wypłaty, spowodowało stan pobrania dwóch wykluczających się świadczeń.”

Przenosząc na grunt niniejszej sprawy powyższe argumenty i wywody, które Sąd Rejonowy w pełni podziela, należy stwierdzić, że nie ma w istniejącym stanie faktycznym podstaw do żądania od ubezpieczonego zwrotu rzeczowego świadczenia rehabilitacyjnego. Nie może budzić bowiem wątpliwości, iż J. K. miał prawo do świadczenia za okres od 1 do 27 października 2017 r. i w trakcie jego pobierania nie zachodziły jakiegokolwiek przesłanki prawo to wyłączające, albowiem prawo do emerytury pozwany organ przyznał mu dopiero – z mocą wsteczną od dnia 1 października 2017 r. – decyzją z dnia 1 marca 2018 r. Następcza wiedza ubezpieczonego o przyznaniu emerytury nie stanowi podstawy do uznania, że należności wypłacone mu wcześniej podlegają zwrotowi na podstawie art. 84 ustawy systemowej.

Na marginesie należy zaznaczyć, iż stosownie do art. 98 § 1 pkt 4 k.p.a., organ administracji publicznej zawiesza postępowanie gdy rozpatrzenie sprawy i wydanie decyzji zależy od uprzedniego rozstrzygnięcia zagadnienia wstępnego przez inny organ lub sąd. Skoro więc pozwany – choćby ze złożonego wniosku o emeryturę – musiał mieć wiedzę, iż ubezpieczony stara się o takie prawo, mając jednocześnie przyznane prawo do świadczenia rehabilitacyjnego, to winien ewentualnie podjąć w tym zakresie decyzję o zawieszeniu postępowania w sprawie o wypłatę świadczenia. Nie czyniąc tego, naraził się właśnie na wypłatę obu rzeczonych świadczeń za ten sam okres i brak możliwości dochodzenia ich zwrotu poprzez wydanie decyzji administracyjnej. W tym kontekście można jedynie zaznaczyć, iż zwrotu świadczeń nienależnych, niebędących świadczeniami nienależnie pobranymi, ZUS może dochodzić wyłącznie na zasadach ogólnych, nie zaś jak próbuje to uczynić obecnie, w drodze wydania decyzji administracyjnej (zob. uchwałę SN z dnia 21 maja 1984 r., III UZP 20/84, OSNCAPiUS 1985/1/3; wyrok SN z dnia 26 czerwca 1985 r., II URN 98/85, OSNCAPiUS 1986/4/59; wyrok SA w Łodzi z dnia 4 sierpnia 1999 r., III AUa 414/99, OSA 1999/11-12/57).

Z uwagi na powyższe, Sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

SSR Marcin Winczewski